

דרכם של אנוסי אלמגרו ודאימיאל עד לגירוש ולאחריו

Author(s): ח' ביינארט

Reviewed work(s):

Source: *Zion / ציון*, Vol. ל (תש"ל), חוברת א - ד, pp. 80-95

Published by: [Historical Society of Israel/](http://www.hsi.org/)

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/70053905>

Accessed: 19/11/2011 13:06

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at

<http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Historical Society of Israel/ is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Zion* /.

<http://www.jstor.org>

דרכם של אנוסי אלמגרו ודאימיאל עד לגירוש ולאחריו

מאת חיים ביינארט

זכיתי לתאר בספר היובל למו"ר הפרופ' יצחק בער כמה משפחות אנוסים באלמגרו, זיקתם ליהדות ומגעם עם יהודים באיזור זה שעל אדמת מסדר קלעתרבה בימים סמוכים לגירוש ספרד¹. עתה נתגלגלה מחדש זכות זו לידי בהגיע מורנו לגבורות. עלה בידי למצוא תיק אינקוויזיציה שרושמי רשומות בית-הדין ייחסוהו לסיאודד-ריאל ונתברר לי עם פיענוחו ששייך הוא לאלמגרו. הוא אף מברר לנו פרטים רבים על משפחת אנוסים גדולה שישודותיה היו בדאימיאל, גם היא עיירה על אדמות מסדר קלעתרבה באיזור לה-מנצ'ה. עיירות אלה ייחודן בקיום יישוב יהודי ליד יישוב אנוסים ויחסי הגומלין שבין שתי העדות מתבארים לנו על צדדיהם הרבים. מן המקורות עולה ומצטיירת תמונת חיים יהודיים לכל דבר. נעמוד עתה על הדברים לגופם.

א

חיי שני דורות של אנוסים עולים לפנינו ממשפטיהם של פדרו גונסאליס די טריחו (Pedro González de Trejo) ובתו קונסטאנסה דיאס (Constanza Díaz)². האב, פדרו גונסאליס, נידון לאחר מותו ופסק-דינו יצא להוצאת עצמותיו מקברו ושרפתם באוטו-דיפי שנערך ב-6 במאי 1485 בדאימיאל³. משפטו קצר היה; הוא נפתח ב-31 בינואר 1485 בסיאודד ריאל בתביעה שהגיש נגדו התובע פרנאן רודריגס דיל בארקו אצל השופטים פרו דיאס די לה קוסטאנה וחואן גוטיארס די בלטאנאס. אשתו ביאטריס גונסאליס, הבנים והבנות היורשים נקראו להגן על ראש המשפחה⁴. קונסטאנסה דיאס, הבת ייפתה את כוחו של בעלה אלפונסו די ויליאריאל להופיע בשמה, ושאר היורשים ייפו את כוחו של הסניגור שנתמנה מטעם בית-הדין, חואן גומס, ללמד סניגוריה על אביהם כשלידו משמש פרנציסקו די הוסיס (Hoces) כלטרדו⁵. מן המשפט ניצא למדים שהסניגוריה לא מלאה את תפקידה בהגנה על הנידון, כפי שנהגו סניגורים במשפטיהם של אנוסים מסיאודד ריאל. שני אלה לא עלו במעלת פעולתם לאותם סניגורים שפעלו בעשור השני של המאה הט"ז כשבית-הדין פעל בטולידו⁶. כל מה שעשה חואן גומס נסתכם בפנייה אל בית-הדין בשמה של ביאטריס גונסאליס⁷, אשתו של פדרו גונסאליס די טריחו, לשחרר מן הנכסים שהוחרמו על-ידי האינקוויזיציה סכום של 1060 ויותר מרבדי מדמי חכירה שיש למשפחה, משום שעליה לפרנס ארבעה יתומים והמשפחה נתרוששה עתה ונשארה בחוסר

- 1 ס' היובל ל' בער, ירושלים תשכ"א, עמ' 207–215.
- 2 תיק משפטו: Legajo 155 No. 396 (מספר חדש: 12) ובו 3 דפי פוליו ועוד תוספת מיוחדת של 6 דפים קטנים. תיק משפטו: Legajo 141 No. 176 (מספר חדש: 14) ובו 39 דפי פוליו.
- 3 פסק-הדין נבדק מחדש ב-12 בפברואר 1530 על-ידי האינקוויזטורים אלונסו משיאה (Mexico) ופדרו ואגיר (Vaguer). הם אשרו את פסק-הדין שניתן ב-1485; איננו יודעים לאיזה צורך נערכה בדיקה זו.
- 4 עי' להלן בנספח א' בטבלה הגינאלוגית של המשפחה.
- 5 אף אלפונסו די ויליאריאל מסר את יפוי הכוח שלו לחואן גומס. על הסניגורים עי' ח' ביינארט, אנוסים בדין האינקוויזיציה, תל-אביב תשכ"ה [=אנוסים בדין], מפתח.
- 6 נזכיר כדוגמה את דיאגו מודארה ואת אלונסו די באַינה. עי' ח' ביינארט, שם, שם.
- 7 היא עצמה הוחרה לחיק הכנסייה. עי' להלן בתיאור משפטו של קונסטאנסה דיאס.

כל⁸. מן הפנייה ומן האמור במשפט יוצא שהמשפחה נודעה באמידותה ובמעמדה בדאמיאל⁹, כמעמד הבת קונסטאנסה באלמגרו. ואכן דרכה שלה בחייה מלמדת על אורח חיים של אנשים אמידים¹⁰, כפי שיבוא להלן.

כשנפתח משפטו של פדרו גונסאלס די טריחו ב־31 בינואר 1485 נתכפרו עוונות הבת קונסטאנסה דיאס (או גונסאלס, כפי שהיא נקראת לעתים בתיק משפטה), והיא עצמה היתה בבחינת חוזרת בתשובה שנתקבלה מחדש לחיק הכנסייה. הדעת נותנת שמעשה החזרתה אירע בתקופת ראשית פעולת האינקוויזיציה באלמגרו. כפרת העוונות הראשונה שזכתה לה אירעה ב־8 בינואר 1484, כלומר בתקופת החסד, כחודש ומחצה בקירוב לאחר שתמה תקופה זו בסיאודד ריאל¹¹. הנחה זו מוצאת תימוכין בעצם העובדה שהוסיפה שני וידוים: ב־28 בינואר וב־28 בפברואר, ואף הדברים שנתוודתה עליהם בשני תאריכים אלה נסלחו לה, והיא ככל הנראה הוחזרה לאחר תאריך זה (או ב־28 בפברואר 1484, שהיה יום שבו נתקבלו אנוסים באלמגרו לחיק הכנסייה) וכל דרכה היהודית נסלחה ונתכפרה לה. אלא שמצב דברים זה מעורר כמה בעיות. כיצד להסביר את ההבדל בין דרכו של בית־הדין עם אנוסי סיאודד ריאל לדרכו עם אנוסי אלמגרו. הרי בעצם אותם ימים היתה חומרתו של בית־הדין בסיאודד ריאל גדולה ביותר, או נערכו המשפטים הראשונים נגד סנצ'ו די סיאודד ואשתו מארי דיאס; מארי דיאס, המכונה לה סירירה; מאריה גונסאלס, אשת חואן גונסאלס פאנפאן; חואן גונסאלס פינטאדו, ועוד¹². כוונת משפטים אלה היתה, כידוע, גם כדי לעורר מורא ופחד בלבותיהם של אנוסים מקיימי מצוות תורת משה. והנה דווקא באלמגרו מועטת היתה החומרה בהשוואה לסיאודד ריאל. קושי נוסף יש למצוא בעובדה שקונסטאנסה דיאס נתקבלה לווידי שתי פעמים נוספות לאחר וידיה הראשון ב־8 בינואר 1484. דבר זה קשה להלמו. כידוע, אם ראה בית־הדין שווידי של אנוס אינו שלם הוא הועמד לדין, ומראש ניתן להעריך שנאשם כזה אחת דינו לשרפה. קונסטאנסה דיאס לא רק שנתקבלה פעמיים נוספות לווידי אלא אף הוחזרה לחיק הכנסייה. חומרת הדברים גוברת משום שב־22 בינואר 1484 העיד עליה באלמגרו פרנציסקו רודריגס בוטיחה (Francisco Rodriguez Botija)¹³, ואילו היא נתוודתה ב־28 בו ולקמן ב־28 בפברואר.

8 ע' בתוספת למשפט פדרו גונסאלס Leg. 155, No. 396, fol. 2c.
9 במשפט קונסטאנסה דיאס נאמר עליו שהיה נוטאריין (escribano); מדברי אחת העדות במשפט פדרו גונסאלס, קטלינה גומס, יוצא שהיה בעל חנות (Leg. 155, No. 396, fol. 3r). ע' להלן בתיאור דרך קיום המצוות שבידיהם.

10 בארכיון בסימאנקאס מצוי מסמך המדבר בירושתה — Registro del Sello VII, No. 1918, fol. 94. המסמך הוא מן ה־23 ביוני 1490. המסמך רשום על שם בעלה אלפונסו די ויליאריאל.

11 ע' ח' ביינארט, אנוסים בדין, עמ' 76 ואילך.

12 ע' ח' ביינארט, שם, מפתח. השווה למשפטים עצמם H. Beinart, Corpus Actorum Inquisitionis Civitatis Regiae, I (הוצאת האקדמיה הישראלית למדעים), בדפוס. סנצ'ו די סיאודד עתיד היה להיכרך במשפטה של קונסטאנסה דיאס כאחד ממוריה למצוות. ע' להלן.

13 ע' Leg. 141, No. 176, fol. 15r. עד זה התגורר במשך עשר שנים בבית דיאגו גוטיארס בנו של מן גוטיארס. רכושו של דיאגו גוטיארס הוחזר על שהשתתף במרד המרקיו די ויליינה. ע' עליך Registro del Sello I, No. 914, fol. 85; המסמך משנת 1476. על מן גוטיארס ע' ח' ביינארט, ס' היובל ל' בער, עמ' 208 ואילך. העד עבד גם אצל בניטו רודריגס, מאיורדמוס, במשך שנתים. בנו של בניטו, חואן רודריגס, נידון למאסר עולם על־ידי האינקוויזיציה (תיקו Leg. 180, No. 732), בשנים 1503—1504. על בניטו רודריגס ע' Reg. del Sello I, No. 2481, fol. 329. ברור אפוא שהעד היה בקי בעניינים יהודיים. הוא מסר על קונסטאנסה דיאס וקבוצת אנוסים אותם ראה הולכים בסמטת בית־הכנסת (Callejuela de la xinoga) בדרכם לשם.

משמע שבית-הדין ידע אל נכון שאין וידויה שלם, ובכל זאת לא עמד התובע פרנאן רודריגס דיל בארקו, מי שנודע בהומרת גישתו אל אנוסי סיאודד ריאל ובחוסר רחמיו, על דעתו והסכים לכך שהיא תזכה לכפרת עוונות. אין זאת שהיו להם לאינקוויזטורים שיקולים מיוחדים לכל אנוס ואנוס. מסתבר ששונה היה דין אלמגרו, מרכז ראשות מסדר קלעתרבה, מדינה של סיאודד ריאל.

אלא ששיקולים אלה לא היו קיימים כאשר בית-דין האינקוויזיציה של המחוז ישב בטולידו ומשם חלש על חיי האנוסים תושבי אדמות מסדר קלעתרבה. קונסטאנסה דיאס נתבעה לדין ב-2 ביולי 1511 על-ידי שליחי בית-הדין בביקורם בסיאודד ריאל¹⁴. משפטה נתארך עד לשנת 1512, וב-17 באוגוסט, נידונה למאסר בביתה, כפרת עוונות, עריכת צומות ותשלום קנס בסך של 40 דוקטים זהב לקופת האינקוויזיציה. אותה שנה כבר היתה זקנה מופלגת, ומשום כך נמנע בית-הדין מלענותה. וייתכן שהיו לו לבית-הדין גם בעניין זה שיקולים מיוחדים. אף עצם העמדתה לדין ביולי 1511 מעורר שאלות קשות. בידי התובע ושליחי בית-הדין בסיאודד ריאל היו עדויות כבר ב-1 באפריל אותה שנה¹⁵. אין ספק שהידיעות נבדקו ברשומות בית-הדין מאז נצטרפה לתמונה עדות פרנציסקו רודריגס בוטיחה, שהעיד ב-22 בינואר 1484. קשה להכריע ולדעת מה סיבת האיחור בארבעה חודשים בפתיחת המשפט; מסתבר שעסוקים היו במשפטים אחרים. אבל הלא משפט זה היה משפט של אנוס שנתכפרו עוונותיו ולאחר מכן חזר לסורו. ברי, שגישת בית-הדין למעשיה צריך שיהיה חמור ביותר, אלא שיחס בית-הדין אליה במהלך משפטה ופסק-הדין מצביעים על מידת רחמים שנקטו בה האינקוויזטורים. עוד חייבים אנו לזכור שלפנינו משפט שנערך נגד אשה שבמשפחתה היו רבים שנידונו ועלו על המוקד¹⁶, ולבה מלא היה על גדותיו בשנאה למוסד ולדרכו.

מה ניתן אפוא ללמוד על דרכם היהודית של פדרו גונזאלס די טריחו, בתו קונסטאנסה דיאס ומשפחותיהם ועל אנוסים ויהודים בדאימיאל ובאלמגרו?

עדי התביעה במשפטו של פדרו גונזאלס די טריחו מספרים על שמירת שבת — כפי שרגילים היו אנוסי ספרד לשמרה ולקיימה. הכנת תבשילים מבעוד יום; מלבוש נקי; הדלקת הנר וכיו"ב. אנוס זה נתייחד בכך, שהיה מסרב לקבל כסף בחנותו ביום השבת. את חנותו אומנם לא יכול היה לנעול באותו יום, אלא שכנראה נהג לתת בהקפה לקוניו באותו יום והיה דוחה כל נסיון מצדם לשלם לו¹⁷. את מי שעמד על רצונו לשלם ביקש שיניח את כספו במקום מסוים על הדלפק וסירב למנות את הכסף. ממעשיו היהודיים האחרים יש להזכיר קיום צומות; הכשרת בשר לאכילה; הליכה לבתי קרובים ביום השבת; אותו עצמו טיהרו לאחר שנפטר. לכך כמובן יש להוסיף את עבירותיו בנצרות שעבר על חגיהם ועל האיסורים וההגבלות המוטלים על הנוצרים. עדה אחת אף הוסיפה ואמרה שרגיל היה לקלל נוצרים ולירוק אחרי נשים נוצריות ממוצא נוצרי גמור; לדבריה,

14 משפט זה נערך בימי גל מאסרים של אנוסים בעיר זו. עי' בקורפוס (הנ"ל בהע' 12), כך שני (בדפוס); השווה: ח' ביינארט, אנוסים בדין, מפתח. עי' להלן בנספח ג: תאריכי מערך משפטה של קונסטאנסה דיאס.

15 קטלינה דיאס, Leg. 141, No. 176, fol. 15r ועי' בנספח ג.

16 עיין ברשימה הגניאלוגית בנספח א.

17 עדות אולאליה גונזאלס, Leg. 155, No. 396, fol. 3r. זוהי גם עדות מארי סנצ'יס, אשת פרנאנדו דיאס די מורה. היא העידה על-פי השמועה שרווחה בעיירה (עיין שם fol. 3r).

לא נתווה הוא ואשתו מעולם ולא הזכירו בדבריהם את ישו ואת אמו מאריה¹⁸. לאמיתו של דבר אין במעשים יהודיים אלה ובעבירות שעבר אנוס זה על חוקי הנצרות כדי להעלות לפנינו דמות של אנוס שדרכו היהודית וכמיהתו לעמו מתייחדות לעצמן. ברם, תמונה אחרת לגמרי תצטייר לנו בשעה שנבוא לבחון את דרכה היהודית של הבת קונס-טאנסה דיאס. אין ספק שמה שהעידו עליו העדים בטל בששים לעומת מה שידעה לספר הבת בווידייה. היא מעלה לנו את רקעה היהודי של המשפחה, את שורשי יניקתה ואת הסביבה היהודית אשר עמה קיימו קשרים הדוקים. עוד יש לומר שהדעת נותנת שהיא הוסיפה וסיגלה לעצמה דרכים יהודיות בימי שבתה באלמגרו. וטעם פשוט לדבר: הקהילה שבה ודאי גדולה וחזקה היתה בהשוואה לכוחם וליהדותם של אותם יהודים מעטים שככל הנראה נשארו לישב בעיירה הקטנה דאימיאל. ביתה בדאימיאל וביתה באלמגרו יחד, הם היוצרים לנו את הממד הדרוש לנו להערכתם של חיי אנוסים באותו איזור.

תיאור חייה של קונסטאנסה דיאס, אשת אלפונסו די ויליאריאל המכונה איל בלאנקו (el blanco), החוזר לשנות השישים והשבעים של המאה ה־ט"ו (אם לא לפני כן), יוצא לנו בכל כולו מווידייה לפני שליחי בית־דין האינקוויזיציה שהגיעו מסיאודד ריאל לאלמגרו כנראה בסוף שנת 1484. תיאור זה מגיע לשלמותו משמצרפים אנו את דבריהם של עדי התביעה שהעידו נגדה, ובעיקר אם נזקקים אנו לעדותו של פרנציסקו רודריגס בוטיחה. ראוי תיאור זה שיובא כאן לכל פרטיו, שכן דרכה היהודית היא בבואה נאמנה לאורה חייהם של יהודים שומרי אמונים באזור זה כבספרד כולה. נפתח בשמירת שבת, אותה שמרה כנהוג בבתי ישראל, במאכל ובמלבוש, בהדלקת הנר ובהפסקת כל מלאכה, וכיו"ב. היא צמה בצום יום הכיפורים ובשאר צומות שיהודים חייבים בהם; אפתה מצות לפסח ואכלה מהן; קנתה בשר משחיטה כשרה¹⁹, והכשירה את הבשר לבישול; בעצמה שחטה יונים; אם ראתה עופות שנצלו בבית והן לא היו משחיטה שנעשתה כדין ובכשרות הפילה את הצלי על הארץ, כלומר השחיתה מזון כדי שלא יאכל ולא תחטא בטרפה²⁰. אף הפרישה חלה כדין; ועוד קיימה דיני טהרה אישיים; הלכה לבית־הכנסת ולמקומות שהתפללו בהם יהודים, כדי לראות כביכול מה נעשה שם²¹, והדעת נותנת כדי להשתתף בתפילה; נתנה שמן למאור בית־הכנסת והוסיפה ונדבה לבית־הכנסת מגבות לנטילת ידיים²²; נטלה חלק בהתונה יהודית והשאילה תכשיטים לכלה יהודיה²³; נתנה צדקה לעניים יהודים ואנוסים; נכנסה לבית אבלים כדי לנחמם והשתתפה בסעודת אבלים שאכלו בה דגים וישבה עם האבלים על הארץ²⁴. היא ראתה (ועל־ידי כך נעשתה שותפה למעשה) כיצד שפכו מים בכוס ושמוה בחדר בו נפטר אביה ואשה אחת ציוותה להדליק נר לנשמתו²⁵ (מעשים אלה מדרכי יהודים הם וכוונתם כדי שנשמתו של הנפטר תוכל

18 עדות קטלינה גונסאליס, אשת אנדרים די קאנטאליחוס, fol. 3r.

19 עיין להלן על השחט ששחט בביתה.

20 התובע בתביעתו, fol. 7r.

21 עיין בווידייה, fol. 13r.

22 unas touajas, שם בווידייה.

23 ייתכן ויש ללמוד כאן על דרך הסיוע לכלות עניות.

24 על־כך קיבלה כפרת עוונות מאת האינקוויזיציה ב־8 בינואר 1485.

25 האשה שעשתה זאת היתה ביאטריס, אשת חואן די טולידו, בתם של גיומר גונסאליס ופרנאנדו די אלקאראס מדאימיאל. היא בת אחותה של קונסטאנסה דיאס. הענין fol. 14v, ועיין בנספח א.

להצנן²⁶) והן שפכו מים כדי לטהר את הבית אחר המת. על אלה יש להוסיף, שקראה ביחד עם בעלה בספר המקרא ובספרים עבריים, כלומר שהיו בביתה²⁷, ומסתבר שלא קראו זאת לבדם בימי שבתם באלמגרו. בפיה היה גם סיפור על אנוסים מסיאודד ריאל, אותם ראתה מקיימים מצוות. כפי שנראה היו אלה פליטים שהגיעו לאלמגרו ודאימאל בימי פרעות 1474—1477, שמהם היו אף שנתאכסנו בביתה שלה. היה זה אלפונסו פרנאנדיס ששחט בבית אביה ואשר לשחיטתו נזקקו אנוסים. בין היושבים בביתה היו אלונסו גונסאליס די טיבה, שדמותו נשרפה באוטו־די־פי שנערך בסיאודד ריאל ב־6 במאי 1485²⁸; סנצ'ו די סיאודד²⁹; ולואיס פלאטירו (צורף הכסף)³⁰ ואחרים. אם סנצ'ו די סיאודד נמנה על אלה שבאו לשם — משמע שבייתה היה ראוי לכך. אלפונסו פרנאנדיס נהג להתפלל שם ולקראו מטפריים עבריים³¹. רשימת מעשים אימפוזאנטית זו דיה כדי להעיד על עצמה והיא אמה למידתה של אנוסה זו ומשפחתה ביהדות. ואם לא די באלה, הנה יוצא מוידויה שלה מי היו מוריה ביהדות. את שמותיהם מסרה לאינקוויזטורים בעצם אותם ימים כאשר תלויים ועומדים נגדם משפטים בסיאודד ריאל. אחד מהם היה סנצ'ו די סיאודד, מי שהיה חבר במועצת העיר סיאודד ריאל, ראש וראשון לאנוסי עיר זו, שלדרכו היהודית היה שם דבר. אנוס, מפליטי חרב האינקוויזיציה, שתחילה נשרף בדמות, ולימים נתפס בוואלנסיה כשהיה במנוסתו אל מחוץ לגבולות ספרד; הוא עלה על המוקד בטולידו וקידש בה את השם ברבים³². אחר היה אלונסו גונסאליס קאלויליו (ועמו אשתו). מסתבר שכאן טעתה קונסטאנסה דיאס בשם ונתכוונה לגונסאלו פרנאנדיס קאלויליו ולאשתו קונסטאנסה הרנאנדיס. גונסאלו זה עצמותיו הוצאו מקברו ונשרפו בפומבי גדול ב־15 במארס 1485, באוטו־די־פי הגדול שנערך בסיאודד ריאל³³. אנוס זה היה אביו של חואן קאלויליו³⁴, סנדלר ובורסקי, שעובדת יהדותו שגורה היתה בפי כל. ברי, שמורים אלה החדירו באנוסה זו ובמשפחתה דבקות רבה בתורת משה. בסיאודד ריאל די היה במגע עם אישים כאלה כדי להביא כל אנוס לדין ולהטביע בו חותם של יהודי לכל דבר. והנה לגבי דידה יש לומר, שעל אף כל זאת נתקבל וידויה והיא הוחזרה לחיק הכנסייה.

דומה, שבכל אלה עדיין לא יצאנו ידי חובתנו. חייבים אנו עוד לייחד את הדיבור על כמה מהשקפותיה ודבריה שאמרה על אנוסים ויהודים והאינקוויזיציה. היא ראתה בעולים על המוקד למען יהדותם "קדושים ההולכים לגן-עדן לתהילה". היא ביקשה שגם

26 למקורות עי' ח' ביינארט, אנוסים בדין, עמ' 224, הע' 194.

27 על בעלה, אלפונסו די ויליאריאל, אין לנו ידיעות שנידון.

28 הוא נזכר כמקים מצוות במשפט חואן די מדריד מסיאודד ריאל, עי' Leg. 139, No. 144, fol. 4r; על שרפתו עיין F. Fita, BAH, 20 (1892), p. 469.

29 עי' להלן וכן ח' ביינארט, אנוסים בדין, מפתח.

30 אשתו אינס נשרפה ב־13 באוקטובר 1521. עיין פיטה, שם, עמ' 479, מס' 242. מוצאו של

לואיס היה מדאימאל, והוא בנם יורשם של חואן גונסאליס פלאטירו (צורף כסף) ואשתו

ביאטריס. ב־6 בספטמבר 1484 נקרא להופיע לפני בית-הדין בסיאודד ריאל ולהגן על זכר

אבותיו. עיין משפט חואן מרטינס די לוס אוליבוס, Leg. 165, No. 551, fol. 3r, חואן

גונסאליס אסקוחדו, Leg. 154, No. 360, fol. 2r.

31 דברים אלה מסופרים בוידויה, Leg. 141, No. 176, fol. 14v.

32 עיין ח' ביינארט, ציון כ (תשט"ו), עמ' 7—13 וכן הנ"ל, אנוסים בדין, מפתח.

33 פסק־דינו מצוי בתיקו של חואן מרטינס די לוס אוליבוס Leg. 165, No. 551.

34 גם הוא נידון ונשרף בדמות ב־24 בפברואר 1484 ובורח היה מן האינקוויזיציה. תיק משפטו:

Leg. 138, No. 124 ועיין ח' ביינארט, אנוסים בדין, מפתח.

לנשמתה תהיה הזכות "ללכת למקום ששם הולכות נשמות הנשרפים". היא אמרה זאת ככל הנראה על אנוסי האין שנשרפו בשנת 1510.³⁵ על קדוש אחד שנשרף אמרה שנולד בשעה טובה והלך (לעולמו) כקדוש³⁶, כלומר שזוהי זכותו הגדולה והיא שעמדה לו. מאוד ייתכן שסיגלה לעצמה השקפה זו לאחר הגירוש, ושמה לפנינו ביטוי שחדר להשקפת עולמם של אנוסים לאור תפיסת התנועה המשיחית שנתעוררה בספרד בשנת 1500 על-ידי הנערה אינס מהרירה³⁷. עדה אחת סיפרה על קונסטאנסה דיאס כיצד אמרה זו על כומר אחד שהלה הביע את רצונו להיות אנוס, כדי שישפרו אותו ויוכל גם הוא למות מות קדושים. עדה זו תלתה את סיפורה בכומר ממוצא נוצרי גמור, ייתכן כדי לשוות לדבריה משקל יתר. אלא שיש לציין שלדברים אלה לא רצתה התביעה להיזדקק בטיעונה. ושמה הטילה ספק באמיתותם, שכן כידוע לא היססה האינקוויזיציה לדון אף אישי כנסייה³⁸. מכל מקום מעניינת עצם התפיסה וראיית הטעם במיתה זו על קידוש-השם כאידיאל עליון בכל הוויית קיומם של האנוסים. ואשר לאינקוויזיציה: קונסטאנסה דיאס ראתה במוסד זה גוף שכל כוונתו לשדוד את האנוסים וליטול מהם את רכושם³⁹. אף השקפה זו רווחת היתה בין האנוסים ומקובלת על דעתם⁴⁰.

ב

כל האמור לעיל הובא כהוכחה חמורה נגד קונסטאנסה דיאס. וידיייה שימשו כעדות על דרכה היהודית בעבר (במשפטה שנערך ב-1511) ודברי עדים הוסיפו שהיא לא השלימה עם מצבה כאנוסה והמשיכה באורח חיים יהודי. בכל אלה ניתן היה כאילו לחזות מראש שגזר-דינה יצא מראש לשרפה. אלא שהיא לא הודתה בפירוש במשפטה זה, ובית-הדין כדרכו העמיד לה מערכת סניגוריה. היו אלה אלונסו די באַאֵינה כפרוקוראדור, ברתולומי דיל בוניליו ופדרו די הרירה, כלטראדוס. נתמזל מזלה של אנוסה זו שאלה היו מגיינה לפני בית-הדין⁴¹. מטיעונה של הסניגוריה נגד התביעה ניתן ללמוד הרבה⁴².

35 "que ellos yuan martires e se yuan a la gloria e que su anima fuese donde yuan los de aquellos que quemaron" (fol. 7r). להלן באה תוספת לדברים אלה: "que su anima fuese dellos". ועיין עוד בוידויה fol. 6v, וכן הע' 39.

36 "en orabuena naçio, que martir va". עדות דיאגו אסקירדו. האיש שנשרף, שמו לא נזכר, היה רואה חשבונות (contador), fol. 17v.

37 עיין "בער, מאסף ציון, ה' (תרצ"ג), עמ' סא-עז; ח' ביינארט, אנוסים בדין, עמ' 235 ואילך. עדות קטלינה דיאס, אנוסה שנישאה לנוצרי ממוצא נוצרי גמור בשם דיאגו אסקירדו (fol. 15v). קטלינה זו שהתה שנים אחדות בבית קונסטאנסה דיאס כעוזרת וראתה כיצד קיימה מצוות ותמכה בעניים יהודים ואנוסים. עדה זו ציינה בדבריה שהנאשמת ביקשה ממנה שלא תספר לאינקוויזטורים את אשר אמרה על האנוסים שמתו מות קדושים. היא הוסיפה כיצד רבה עמה קונסטאנסה דיאס על שנישאה לנוצרי גמור. יש כאן ביטוי חשוב ליחס אנוסים לנשואים אלה.

38 "afirmando que los que quemaron por hereges que yuan martires, e que se yuan a parayso diziendo que los quemaron por robarles sus haziendas y no porque fuesen hereges, que antes se lo leuantauan todo por los robar" (fol. 6v); "... y que si los avian quemado era por los robar sus bienes" (fol. 7r).

40 עיין ח' ביינארט, אנוסים בדין, עמ' 233 ואילך.

41 על דרכם בסניגוריה בכלל עיין ח' ביינארט, שם, עמ' 140 ואילך.

42 הטיעון התחיל ב-19 בנובמבר 1511. עיין בנספח ג.

משם תיראה דרכה שלה כשאמת-מידה מיוחדת בידה כדי לבנות את בניינה על חסרונות פורמאליים⁴³. אולם משפט מתבלט לא רק בכך אלא יש בתיאור דבריה של הסניגוריה כדי ללמדנו דעת על דרכו של המוסד בכלל, מצד אחד, ועל זיקת הנידון ודרכו בהייו לאמצעים שנקטה בהם הסניגוריה כדי להציל את חייו, מצד אחר. על-ידי העלאת הפרטים ובניצולם כטיעון בכל משפט, כשהם נבדלים ועומדים לעצמם, עולה לפנינו דמותו של הנידון במקומו — בחברה הסובבת אותו — כנגד המקום שהתובע מבקש לייחד לו בחברת האנוסים. שתי הגישות גם יחד מעלות לפנינו את האנוס הנידון ותנאי חייו כפי שהם למעשה ללא הרבה כחל ושרק. ברי, שהרבה תלוי הדבר ביכולתו ובכשרונותיו של הסניגור, כשהרשות הנתונה היא לאו דווקא בידי אלא בידי התובע, שכל סודות המשפט ומקורות הידיעות נהירים לו. ואילו הסניגור והנתבע לדין וקרוביו מגששים באפלה ומבקשים דרך לזהות את העדים, מקורותיו של התובע, כדי להזים את עדויותיהם⁴⁴. לקונסטאנסה דיאס, כפי שכבר גאמר לעיל, הועמדה מערכת סניגוריה יעילה ביותר, כששניים מפעיליה, הלטרדוס, פעילים היו בצוותו של דיאגו מודארה, סניגור נודע אחר. הדעת נותנת שיש לייחס רבות להצלחה של הנידונה משרפה לדרכה של הסניגוריה בפני שופטי האינקוויזיציה⁴⁵.

בדבריו של הסניגור נמצא טיעון לצד הפורמאלי, שהתובע לא פירט מקומות וזמנים, היכן ומתי עשתה הנאשמת את מעשיה ואמרה את אשר אמרה. כלומר, הוא יצא לטעון נגד שיטת בית-הדין במסירת העתק העדויות תוך השמטת כל נתון ופרט היכול להצביע על הנמצאים באותו מעמד שהמעשה נעשה בו. פירוט כזה היה מסייע לנאשמת ולמשפחתה לזהות את העדים שהעידו נגדה. ביקש אפוא הסניגור להצביע בטיעון זה על שיטתה הקלוקלת של האינקוויזיציה להעלים פרטים מידעת הנאשם וסניגורו. ומעבר לזה, על שהיא מסתירה מן הסניגוריה את שמות עדי התביעה — שיטה שעליה היה בנוי כל מערך החקירה האינקוויזיטוריאלי וזמנו המשפט כולו⁴⁶. דברים אלה היה בהם לכאורה כדי לפגוע בכל שיטתה של האינקוויזיציה, שיטה שהאינקוויזיציה עמדה עליה עד ליומה האחרון. לא אחת נמצא סניגורים שהרהיבו בנפשם לטעון נגדה בנסיונם להציל את שולחיהם. העזה זו יכולה היתה להתפרש על-ידי בית-הדין כהטחת דברים נגד המוסד, ויש אפוא לראות בסניגורים שנקטו שיטה זו לוחמים למען זכותו האלמנטארית של כל נאשם על-ידי האינקוויזיציה.

לגופה של התביעה שהוגשה נגד קונסטאנסה דיאס ביקש אלונסו די באאינה לומר שיש סתירה בדבריו של התובע מרטין חימנס. התובע אמר בדבריו שעל חלק מן המצוות שקיימה רבה עם בעלה, או לפי דבריה שלה בוודויה: היא עשתה בסתר כדי להסתיר את קיום המצוות מעיני בעלה מפחד ריב עמו; על חלק אמרה (מבלי לפרט) שהוא היה שותף עמה בקיום המצוות. כזאת, לדברי הסניגור, אין להעלות על הדעת. ביקש לומר, שאם היה שותף — אזי בכל; ואם פחדה ממנו על שקיימה מצוות והוא רב עמה, הרי צריך

43 על שיטה זו יש לומר שמידה אחת שימשה לסניגורים השונים שפעלו באותו פרק זמן. עיין ח' ביינארט, שם, שם.

44 על העדויות וטיבן עיין ח' ביינארט, שם, עמ' 106 ואילך.

45 ברי שאין להפחית בשום פנים את חלקה של המשפחה, כאן: בעלה אלפונסו די ויליאריאל, במתן איפורמאציה ובהכוונת הסניגוריה. קונסטאנסה דיאס חשוכת ילדים היתה.

46 עיין fol. 10r בטיעון הסניגוריה.

היה שוב שיריבו על דרכה היהודית כולה. אלא שדומה שיש להעיר שדבר זה אינו מן ההכרח אפילו לגופה של גישת הסניגוריה. ייתכן שהיו מעשים ומצוות שהיו בהם שותפים, וייתכן שהיו דברים שהתנגד כלפי חוץ לקיומם. לצד החיצוני הזה, מסתבר, כוונו דבריה של קונסטאנסה דיאס, בשעה שיצאה לספר על מריבותיה עם בעלה. ואשר לווידיה — היא נתוודתה על כל מה שזכרה והוסיפה דברים שזכרה בהם לאחר הווידיים. כל ווידיה נעשו בתום לבב והיא לא נתכוונה להסתיר דבר; כפי כוח זכרונה סיפרה על מעשיה שלה ושל שותפיה. הווה אומר, שהכל מבוסס על זכרונה; והנה, כדברי הסניגור, ידועות הנשים בזכרונן החלש. לכן יש להקל בדינה של אשה זו שולחתו. אף בכך יצא ברמז נגד דרכה של האינקוויזיציה שלא הבדילה בין זקן ונער, גבר ואשה. זאת ועוד. הסניגור טען שיש לראות את הווידי ואת התוספות לו כדבר אחד, כיחידה אחת, כשחלק אחד משלים את רעהו. לאמיתו של דבר ייתכן שכך יש לפרש את עצם קבלת הווידיים, שנעשו בהפרישי זמן ניכרים.⁴⁷ אלא שספק הוא אם בית-הדין שדן את קונסטאנסה דיאס, בשנים 1511–1512, ראה את וידיה כפי שביקשה הסניגוריה לראותם. הדעת נותנת, כפי שכבר הועלה לעיל, שהיו לו לבית-הדין, שדן אותה בשנת 1484, שיקולים משלו להתייחס אליה ברחמים מבלי להיכנס לבירור-יתר במהות וידיה. וזאת במיוחד כאשר שבוע ימים לפני וידיה השני (ב' 28 בינואר 1484) הופיע העד פרנציסקו רודריגס בוטיחה ומסר עליה עדות מרשיעה ביותר.

ביקש אפוא הסניגור שווידיה ייראו כשלמות אחת, שעליה זכתה לכפרת עוונות. ואם כך, יכול היה להכחיש בפשטות, לאחר טיעון זה, את כל שאר ההאשמות שהביאה התביעה. כך הכחיש את הדברים שיוחסו לה, שאמרה על האינקוויזיציה שהיא דנה אנוסים כדי ליטול מהם את רכושם. להיפך, קונסטאנסה דיאס שולחתו ראתה באינקוויזטורים אנשים יראי-אל ואנשי משפט הדגים דין צדק. ולכך ביקש להוסיף את אשר אמרה ביחס למקומם בשמים של אנוסים שמתו על קידוש-השם. דבר זה יכול לדעת רק האלהים (שהוא הוא הקובע את מקומן של הנשמות). כיצד אפוא יש להתייחס לעד המדבר דברים כאלה אם לא כאל עד שקר. אך דומה שיש כאן טיעון מן השפה ולחוץ. בחינת אמונתם של אנוסים לעומקה מצביעה שאכן רווחו ביניהם השקפות כאלה. לאמיתו של דבר ריכך הסניגור בטיעונו השני דברים אלה שאמר ביחס למותם של האנוסים כקדושים. הוא אמר שהנאשמת אינה זוכרת שאמרה דברים אלה, ואפילו אם אמרה הרי שאמרה זאת מחוסר הבנה. כאשה, והיא מתחרטת על-כך. לא היתה לה כל כוונה לפגוע בדת הקאתולית. הוא הדין לגבי תפיסתה ביחס למקומן של הנשמות⁴⁸. על דרך זו בהן הסניגור את שאר טענות התביעה: אין השחיטה לפי הדין היהודי עניין לנשים. ואפילו אם שחטה, הרי אין הדבר בגדר איסור על-פי הנצרות. אימתי יש בשחיטה עבירה נוצרית — אם נתלווה לה פולחן או טכס יהודי או כוונה יהודית. לאמיתו של דבר שמה האינקוויזיציה דגש על כוונתו של המעשה יותר מאשר החשיבה את המעשה עצמו. להגנתה של שולחתו הוסיף הסניגור שקונסטאנסה דיאס נהגה לאכול חוגלות ועופות, בשר ארנבות, שפנים וחזירים, וכל אלה אסורים הם על-פי הדין היהודי.

על שאר מעשיה של הנאשמת אמר הסניגור, שהצדקה אשר ניתנה לעניים, ניתנה

47 עיין במערך התאריכים בנספח ג.
48 עיין fol. 21r-21v בטיעון הסניגור.

לקרובים והללו ברי שיהיו אנוסים. עלתה בידו להצדיק מתן צדקה זו⁴⁹. בטיעונו שטען ב־28 בינואר 1512 הוסיף לכך, שאם יש לראות כמעשה צדקה את דאגתה לנשואי קרובתה הענייה (הכוונה לקטלינה דיאס, שנשאה לדיאגו אסקירדו, נוצרי ממוצא נוצרי גמור), הרי שיש להבין בבירור שקרובים קודמים לרחוקים בכל מתן עזרה⁵⁰. אך יש להדגיש שקטלינה דיאס סיפרה כיצד ביקשה קונסטאנסה לשכנע אותה שעליה להתחתן עם אנוס; היא אף הבטיחה לה נדוניה מכובדת אם תעשה כך⁵¹. כטענה אחרונה אמר הסניגור שקונסטאנסה דיאס לא כיסתה על שום כופר ומין. היא אפילו לא חסה על בעלה⁵². מכאן שלא היה לה שום טעם לחוס ולחפות על זרים שקיימו מצוות תורת משה. בסיכומו של דבר: קונסטאנסה דיאס היא נוצריה נאמנה ויש לפטרה מן הדין. לזאת הוסיף והדגיש הסניגור, שהוא טוען למען שולחתו כדי שלא תיתפס לעדות שקר ותהא נידונה על־כך ובכוונה ברורה לסייע לה, משום שלא ידעה כיצד לטעון לעצמה.

דבריו אלו של הסניגור נאמרו ב־19 בנובמבר 1511. ב־28 בינואר 1512 הופיע מחדש והביא טענות נוספות נגד העדים ועדויותיהם. לדבריו, סותרות העדויות אחת את רעותה, והמעט שאינו סותר הוא בבחינת עדויות בודדות, שאין להן אישור מעדויות אחרות. הסניגור העלה כאן עקרון שאין לדון אדם על סמך עדות אחת של עד אחד, אפילו מצטרפים הדברים הבודדים לידי כלל שלם של דרך־חיים יהודית. אף כאן קלע הסניגור לצד החלש של התביעה האינקוויזיטוריאלי, במיוחד כשהדברים אמורים בעדויות על־פי השמועה או הסברה, שעליהן נסתמכו העדים. היתה זו רעה חולה במערכת דין האינקוויזיציה שהיא לא רק קיבלה כעדות מהימנת דברים שהגיעו לעד על־פי שמועה או סברה אלא אף עודדה עדויות מטוג זה⁵³. לדוגמה אציין טענה, שהעלה הסניגור על עדות אחת שסיפרה על רחיצה שהתרחצה הנאשמת. לדעתו של הסניגור זהו מעשה מקובל שגם נשים קאתוליות מתרחצות ואין בכך משום עבירה. עלינו לומר שאמנם הסניגור נזקק כאן בחכמת טיעונו לצד אבסורדי בטיעון ועם זאת עלינו להדגיש שכוונת התביעה היתה לטבילה שטבלה כדי לטהר עצמה.

גישה זו של הסניגוריה בדחיית טענות התביעה וצמצומן לעניינים של מה בכך; הפרדת הווידוי, שעליו זכתה לכפרת עוונות והוחזרה לחיק הכנסייה, מן העדויות המאוחרות יותר והכנסת המשפט למסלול התדיינות על דברים פעוטים, היתה אפוא גישה נכונה ומוצלחת. עתה לא נשאר לנאשמת ולסניגורה אלא לנחש מי היו העדים שיכלו להעיד נגדה. הם נתגו בהתאם לשיטה המקובלת על האינקוויזיציה והגישו שאלון לדחיית העדים (tachas)⁵⁴, בצירוף רשימת עדים אשר את עדויותיהם ביקשו לדחות בכל. בין אלה היתה העדה המרכזית במשפט, קטלינה דיאס⁵⁵, ועמה בעלה דיאגו אסקירדו. כיון שהעדים למעשה היו מעטים יצא שברשימת ה"טאצ'אס" נזכרים אנשים רבים שלא היה להם יחס

49 עיין fol. 11r בטיעון הסניגור. על־כך אף הביא כמה עדים שסיפרו שנתנה נדבות ברוחב לב גם לעניים נוצרים.

50 עיין בטיעון fol. 21v. קטלינה דיאס העידה מטעם התביעה; עיין fol. 16r.

51 עיין שם fol. 16v.

52 יש לציין שאמרה עליו רק מעט דברים.

53 עיין ח' ביינארט, אנוסים בדין, עמ' 115 ואילך.

54 השאלון fol. 23r-23v, והמשכו fol. 25.

55 רודריגו פרנאנדיס בוטיחה כבר לא היה בחיים ועדותו נתייחסה עד תקופת החסד ולעוונות שכופרו לקונסטאנסה דיאס.

למשפט כי אם לנאשמת בלבד. אנשים אלה מגלמים את סיפור חייה של עיירה על קנאותיה ושנאותיה, וקונסטאנסה דיאס הופכת למוקד של יחסים אלה בדיבורים ובלויות שפתיים שנאמרו אי-פעם ובמעשים שהיו, שמהם יש והם חסרי ערך ומשמעות ובדרך הטבע יורדים הם לתהום הנשייה והשכחה. אלא שכאן צפויה היתה הפתעה לסניגוריה, משום שהיו עדים, שהובאו כדי להוכיח את הגינותה וצדקתה של קונסטאנסה דיאס, והם העידו על הגינותם של קטלינה דיאס ובעלה דיאגו אסקירדו.⁵⁶ יוצא, שהללו הם מסייעיה של התביעה הלכה למעשה, שכן יוצא מדבריהם שיש ליתן אמון בדברי עדי תביעה אלה. לכן חזרו הדברים להכרעתם של שופטי בית-הדין מן הצד הענייני של העדות ונותרה מן הצד הפורמאלי של הזמנת העדות על שום חוסר מהימנותם של העדים; שכן די היה לו לסניגור להוכיח שנאה מצד העדים לנאשמים ואלה היו הופכים עדים וזוממים ששאיפת נקם היא שהביאתם להעיד. דבר זה — טיעון לצד עדים אלה מצד כמה עדי סניגוריה — לא מנע את הסניגור לתבוע סיום ההליכים המשפטיים ופטור מן הדין לשולחתו.

במצב דברים זה במהלך המשפט נקט בית-הדין בצעד מפתיע. הוא החליט לבדוק את רשימת אלה שהוחזרו ביחד עם קונסטאנסה דיאס לחיק הכנסייה. אותו יום שבו הוחזרה קונסטאנסה דיאס, ה-28 בפברואר 1484, יום של אוטו-די-פי היה באלמגרו. מסתבר שביקשו לבדוק באילו נסיבות נתקיימה החזרתה לחיק הכנסייה, ואם אין לראותה כטעות מצד השופטים, ואפשר שהחזרה זו כוונתה כללית. בית-הדין הורה לנוטאריין כריסטובאל די פראדו לבדוק את הדבר ברשומות האינקוויזיציה ועל-כך נמצא בתיקה רשימה מיוחדת במינה מן ה-27 במאי 1512.⁵⁷ והנה, יחד עם קונסטאנסה דיאס נזכרו עוד שישה אנוסים שהוחזרו לחיק הכנסייה באותו תאריך (ה-28 בפברואר 1484). ראויים הללו שייזכרו (משום שלא נשתמרו לנו תיקיהם כנידונים על-ידי האינקוויזיציה, ואין לידיעה זו מקור אחר), והם: חואן די קאסטרס⁵⁸, חואנה לופס, אשת אלונסו די מרידה וקטלינה רואיס, אשת דיאגו לופס — תושבי אלמגרו; הרנאנדו די ויליאריאל ואלדונסה גונסאליס, אשת פרנאנדו די ויליאריאל מן המקום אלדיאה דיל ריי (Aldea del Rey); איובל גונסאליס, אשת אלונסו די קואינקה מן המקום מוראל די קלעתרבה (Moral de Calatrava).⁵⁹ אף הם נתוודו, כמו קונסטאנסה דיאס, לאחר תום תקופת החסד שהוכרזה באלמגרו. רשימה זו יש בה כדי להוסיף דברים על דרכו של בית-הדין, ולביסוס הדעה שלא היתה למעשה כמעט משפחת אנוסים אחת שלא היה לה מגע עם האינקוויזיציה.

עתה צריך היה בית-הדין להכריע מה לעשות בנאשמת. ב-8 ביולי 1512 הוכרע בהתייעצות שנתקיימה כקונסולטה-די-פי לחקרה בעיניים.⁶⁰ אבל גם מהכרעה זו סטו השופטים אלונסו די מריאנה, פרנציסקו די הרירה ופדרו אוצ'ואה די ויליאנואבה ב-20 בו. הם החליטו, בהתחשב בגילה ובמצב בריאותה, לא לחקרה בעיניים. משמע, סמכות היתה בידי השופטים שלא לקבל אף את הכרעת יושבי הקונסולטה-די-פי. הם גם החליטו

56 עיין עדות קטלינה דיאס, אשת דיאגו די קואינקה; חואן אסקירדו, fol. 24v; חואנה נובייס, fol. 30v.

57 הסניגור גמר את טיעונו ב-21 במאי 1512. עיין בנספח ג.

58 נתוודה ב-16 בפברואר 1484 בסיאודד ריאל.

59 הרשימה — fol. 32v-33r. הרשימה הועתקה מספר הווידויים: Libro de confesiones.

60 עיין בנספח ג לרשימת המשתתפים בה.

על פסק־דינה. ב־16 באוגוסט 1512 הוכרז דינה באוטו־די־פי שנערך בטולידו: מאסר בביתה עד לזמן שייראה בעיני האינקוויזטורים; עשרה צומות תוך מחצית השנה; תפילות ועלייה לרגל למקומות שבקדושה באותו זמן ועוד קנס של 40 דוקטים זהב לכיסוי הוצאות האינקוויזיציה. למחרת אותו יום נמסר לה גזר־דינה.

איננו יודעים מה הניע את השופטים להכריע כך בדינה ולנקוט מידת רחמים ביחס אליה. האם היה זה גילה המופלג או מעמדה? ספק רב אם דברים אלה היתה להם אחיזה בתפיסת עולמם של האינקוויזטורים על מידת העונש שיש להטיל על נידונים וביחסם שלהם אל הנידונים על ידם. ייתכן שכוחה של הסניגוריה הוא שעמד לה הפעם. נמצאנו למדים שסניגוריה מוצלחת בכוחה היה להבקיע פרצות במבנה האינקוויזיציה ודרכה. אך לדידה של הנידונה, מוצאה, ביתה ומקומה בעדת האנוסים בדאימאל ובאלמגרו יש להדגיש ולומר, שבכוחו של משפט זה להחזירנו אל ימי ישיבתם של יהודים ואנוסים בצוותא בעיירות שעל אדמת מסדר קלעתרבה שבאזור לה־מנצ'ה ולהעמידנו על השקפת עולמם של אנוסים בדור ראשון שלאחר הגירוש.

נספח ב: מערך משפטו של פדרו גונסאליס די טריחו

שופטים: פרו דיאס די לה קוסטאנה

חואן גוטיארס די בלטאנאס

תובע: פרנאן רודריגס דיל בארקו

סניגורים: חואן גומס, פרוקוראדור

פרנציסקו די הוסיס, לטראדור

תושבי דאימיאל

עדי תביעה: קטלינה גונסאליס, אשת אנדריס די קאנטאליחוס
מארי סנצ'יס, אשת פרנאנדו דיאס די מורה
מארי גונסאליס, אשת חואן מורנו
אולאליה גונסאליס, אשת אלונסו גונסאליס
טרוויניו (שמו המלא לא נודע)
קטלינה גארסיה, אשת גונסאלו לופס
מארי סנצ'יס, אשת חואן לופס די מנסאנאריס

הפעולה המשפטית

1485

31 בינואר התובע מגיש את כתב התביעה. המקום: סיאודד ריאל.

2 בפברואר מתן ייפוי-כוח מאת קונסטאנסה דיאס לבעלה אלפונסו די ויליאריאל. ייפוי-הכוח הועבר לחואן גומס.

11 בפברואר היורשים נקראו בדאימיאל להופיע לפני בית-הדין ולהגן על אביהם. ביאטריס גונסאליס, אלמנת פדרו גונסאליס די טריחו, מסרה ייפוי-כוח לחואן גומס.

תאריך לא נרשם עדויות עדי התביעה.

6 במאי שרפת עצמותיו של פדרו גונסאליס באוטו-די-פי.

1530

12 בפברואר אלונסו משיאה (Mexia) ופדרו ואגיר (Vaguer) בודקים את תיק הנידון. הם מאשרים את פסק-הדין שניתן ב-1485. המקום: טולידו.

נספח ג: מערך משפטה של קונסטאנסה דיאס

שופטים: אלונסו די מריאנה
פרנציסקו די הרירה
פדרו אוצ'ואה די ויליאנואבה
תובע: מרטין חימנס

סניגוריה: אלונסו די באאינה, פרוקוראדור
פדרו הרירה
ברתולומי דיל בוניליו
נוטריונים: דיאגו לופס טאמאיו
כריסטובל די פראדו

עדי תביעה: פרנציסקו רודריגס בוטיחה
קטלינה דיאס, אשת דיאגו אסקירדו
דיאגו אסקירדו
חושבי אלמגרו

עדי סניגוריה: אלווירה גונייס (עדותה נדחתה על שום היותה אנוסה שהוחזרה לחיק הכנסייה).

קונסטאנסה די אַרדיאה
פרנאנדו די אורוסקו
אנה, לה רידונדה
טרוזה לופס, אשת אלווארו די אובידו
קטלינה פרנאנדיס, בתו של חואן די אַרדיה
איזבל רודריגס, בתו של חואן די אראנדה
אלווירה דיאס, אשת חואן כריסטיאנו
פרנציסקה, אשת פרנאנדו ואלירו
חואן די אלהמברה
קונסטאנסה דיאס, אשת דיאגו די קואינקה
חואן אַסקוחידו (אנוס שהוחזר לחיק הכנסייה)
דיאגו די סנטה קרוס
קטלינה לופס, אשת מרטין, הטוחן (molero)
אנה לופס, בתו של מרטין לופס
חואנה גונייס
אפאריסיו גונסאליס

קונסולטה-די-פי: אלונסו די מריאנה
פרנציסקו די הרירה
פדרו אוצ'ואה די ויליאנואבה
איןקוויזיטורים
דומינגו די ויטוריה, ראש מנזר סן פדרו מרטיר
דומינגו גיריר, גזיר דומיניקאני במנזר הנ"ל
ליסנסיאדו סן מרטין
תיאולוגים

ליסנסיאדו רודריגו רונקיליו
 ליסנסיאדו חואן אורטיגה-אי-סאראטי
 בצ'לייר דיאגו מרטינס אורטיגה (תובע בביה"ד)
 בצ'לייר דיאגו פרנאנדיס פן-אי-אגיאה

הפעולה המשפטית

- 1484
 המקום אלמגרו 8 בינאר קונסטאנסה דיאס מתוודית ומוחזרת לחיק הכנסייה
 22 בינאר עדות פרנציסקו רודריגס בוטיחה
 28 בינאר וידויה השני של קונסטאנסה דיאס
 28 בפברואר תוספת לווידי ע"י קונסטאנסה דיאס
 כפרת עוונות והחזרה לחיק הכנסייה
- 1511
 1 באפריל עדות קטלינה דיאס, אשת דיאגו אסקרדו
 2 ביולי פתיחת משפטה של קונסטאנסה דיאס: התובע מבקש צו למאסרה סיאודו ריאל
 3 ביולי מתן צו המאסר
 8 ביולי חקירת הנאשמת על-ידי אלונסו די מריאנה
 11 ביולי המשך חקירת הנאשמת: אזהרה ראשונה להודות
 14 ביולי אזהרה נוספת לנאשמת להודות
 24 ביולי תחילת רישום אודיינסיה, אך פרטיה לא נודעו
 2 בספטמבר ראשית המשפט: חקירת הנאשמת ואזהרה שתתוודה טולידו
 12 בספטמבר אזהרה נוספת מאת מריאנה שתתוודה. הוגש כתב האישום טולידו
 ונתמנתה מערכת סניגוריה.
 24 בספטמבר מתן העתק הווידי ותוספותיו לסניגוריה. פגישת הנאשמת טולידו
 עם סניגוריה
 13 בנובמבר התובע מבקש לקבלו להגשת הוכחות לטענותיו. לסניגוריה טולידו
 ניתנו שלושה ימים להגשת טענותיה
 19 בנובמבר התובע מבקש לסיים את הליכי המשפט. ניתנו שלושה טולידו
 ימים לסניגוריה כדי שתשיב; תשובת הסניגוריה
 3 בדצמבר התובע מבקש פרסום הוכחותיו טולידו
 12 בדצמבר הנאשמת נתבעת להשיב; היא משיבה לטענות התביעה טולידו
 20 בדצמבר הסניגור באאינה נוטל העתק מפרסום העדויות טולידו
- 1512
 28 בינאר טיעון הסניגוריה; הגשת שאלון סניגוריה ושאלון טאצ'אס; טולידו
 הוצגו עדי סניגוריה
 6 במארס אישור עדות קטלינה, אשת דיאגו אסקרדו
 12 במארס המשך חקירת עדי הסניגוריה

- [חסר תאריך] אפריל אישור עדות דיאגו אסקורדו (חסר תאריך העדות עצמה)
- 7 במאי התובע מבקש פרסום עדויות הסניגוריה
 21 במאי קבלת ווידויה של קונסטאנסה דיאס; סיום טיעון התובע;
 הסניגוריה מגישה טיעון אחרון
 27 במאי דיאגו לופס טאמאיו מאשר אישור נוטאריאלי שקונסטאנסה
 דיאס הוחזרה לחיק הכנסייה ב-28 בפברואר 1484
 8 ביולי קונסולטה-די-פי; קבלת החלטה לעינניים
 20 ביולי החלטת האינקוויזטורים שלא לענותה על שום גילה ומצב
 בריאותה
 16 באוגוסט קריאת פסק-הדין בטולידו ואישור הקריאה באוטו-די-פי
 17 באוגוסט מסירת פסה"ד לגידונה; נגזר עליה מאסר בביתה, הזמן —
 לפי ראות האינקוויזטורים; עריכת עשרה צומות תוך מחצית
 השנה ועליות לרגל; תשלום 40 דוקטים זהב לכיסוי הוצאות
 האינקוויזציה
 טולידו
 (המאסר באלמגרו)